EICH ARDAL CHI
BETH SY'N BWYSIG?

ARDAL TYWYN

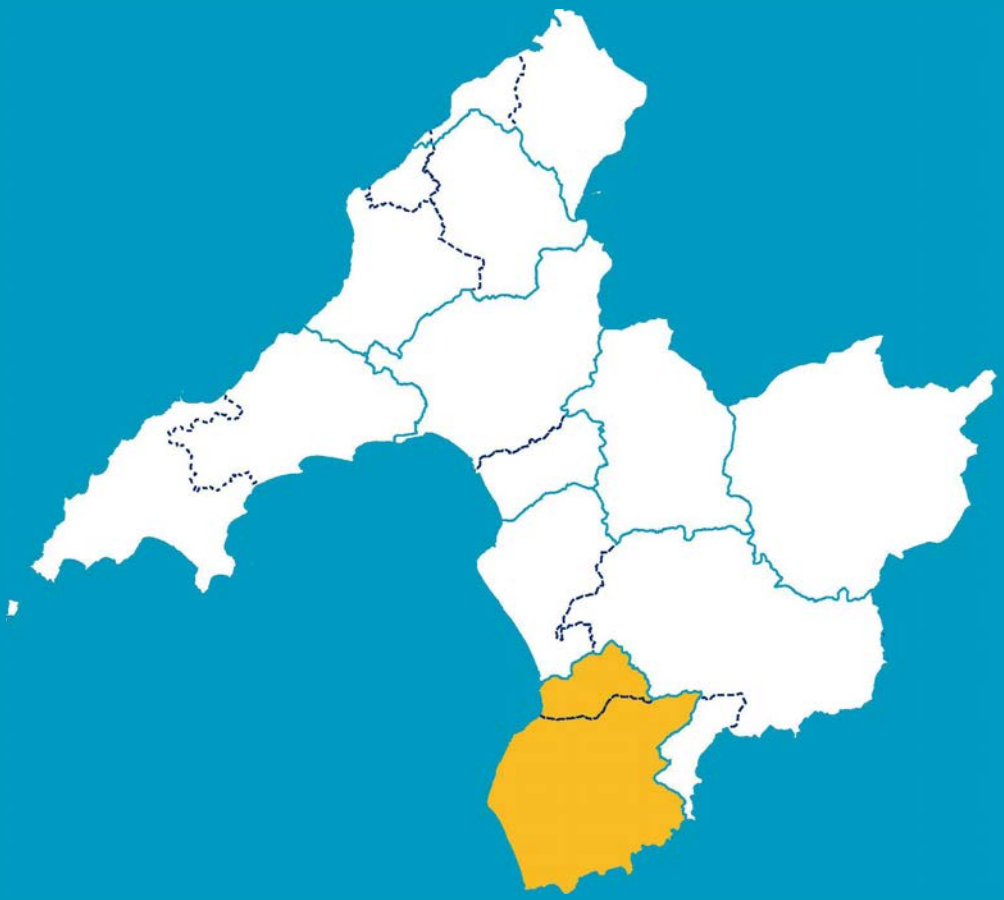

ASESIAD LLESIANT GWYNEDD A MÔN
Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn

2021

Daeth Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) i rym ar y 1af o Ebrill 2016. Pwrpas y ddeddf yw gwella lles cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru.

Mae'r ddeddf wedi sefydlu Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (y Bwrdd) ar gyfer pob ardal awdurdod lleol er mwyn sicrhau bod cyrff cyhoeddus yn gweithio efo'i gilydd i greu gwell dyfodol i bobl Cymru.

Ar gyfer Gwynedd a Môn mae'r ddau Fwrdd wedi dod at ei gilydd i gydweithio, ac mae'n bartneriaeth sy'n cynnwys y cynghorau sir, y gwasanaeth tân ac achub, y gwasanaeth iechyd, Cyfoeth Naturiol Cymru, ynghyd â phartneriaid eraill o'r sector gyhoeddus a'r trydydd sector.

Mae Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn wedi rhannu'r ardal gyfan yn 14 o ardaloedd a elwir yn ardaloedd llesiant. Mae gwaith ymchwil wedi cael ei wneud ar ran y Bwrdd ar bob un o'r 14 ardal er mwyn deall a dysgu mwy am lesiant yr ardaloedd hynny. Mae partneriaid y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus hefyd wedi ymgysylltu'n helaeth efo'n cymunedau yn ystod y misoedd diwethaf. Y prif ddarn o waith yng Ngwynedd oedd yr ymarferiad 'Ardal Ni 2035', gyda'r sgyrsiau am faterion lleol yn digwydd fesul ardaloedd llai. Bwriad y gwaith 'Ardal Ni 2035' yw ymgysylltu a chyd-weithio gyda thrigolion, grwpiau a sefydliadau er mwyn helpu cymunedau i adnabod y blaenoriaethau hynny fydd angen sylw dros y 10-15 mlynedd nesaf a chreu a gwireddu cynlluniau adfywio lleol. Er mwyn gweithio â chymunedau llai, mae ffiniau ardal llesiant Tywyn wedi eu haddasu, gyda'r rhan helaeth ohoni yn rhan o Fro Dysynni, ac ardal ogleddol lai (cymuned Fairbourne) yn rhan o Ddalgylch Dolgellau.

Mae'n bwysig nodi hefyd bod y gwaith ymchwil wedi amlygu rhai bylchau data a bod rhai ffigyrau yn seiliedig ar ddata'r Cyfrifiad 2011, sydd bellach dros 10 mlynedd oed. Ein bwriad fydd diweddaru'r data sydd yn y llyfryn hwn yn rheolaidd er mwyn casglu'r prif negeseuon sydd wedi eu cyfleu am gyflwr llesiant ein cymunedau, ac yn sail felly i greu'r Cynllun Llesiant fydd yn arwain gwaith y Bwrdd dros y blynyddoedd sydd i ddod.

Ers yr asesiad diwethaf yn 2016, mae ein cymunedau wedi wynebu newidiadau sylweddol yn sgìl Brexit ac yn fwy diweddar y pandemig Covid-19. Mae delio â'r argyfwng wedi amlygu pwysigrwydd y gwasanaethau sy'n cael eu darparu gan y sector gwirfoddol a chyhoeddus i'n cymunedau, a phwysigrwydd y cydweithio sydd rhyngddynt. Hefyd, mae'r argyfwng wedi rhoi'r chwydd wydr ar faterion a oedd yn bodoli eisoes yn ein cymunedau gan amlygu rhai pynciau fel tlodi a chyflogaeth, iechyd meddwl, ail gartrefi, twristiaeth ac unigedd.

Yn ogystal mae'r cyfnod wedi amlygu pwysigrwydd ein hamgylchedd sy'n greiddiol i iechyd a lles ein pobl a'n heconomi lleol, gan ddenu ymwelwyr i'r ardal. Wrth i ni edrych tuag at ddilyn llwybr gwyrddach allan o bandemig Covid-19, mae'n gyfle i ni ail edrych ar sut rydym yn defnyddio ein hasedau naturiol i fynd i'r afael â bygythiadau argyfyngau'r hinsawdd a natur.

Bydd yr Asesiad Llesiant yn rhoi sylw pellach i'r materion hyn sy'n bwysig i gymunedau ein hardaloedd.

DYMA'R WYBODAETH RYDYM WEDI EI GASGLU AR ARDAL TYWYN, SY'N CYNNWYS ABERDYFI, LLANGELYNIN A FAIRBOURNE. YDYCH CHI'N ADNABOD Y DARLUN SYDD WEDI EI GREU O'CH ARDAL CHI?

POBLOGAETH

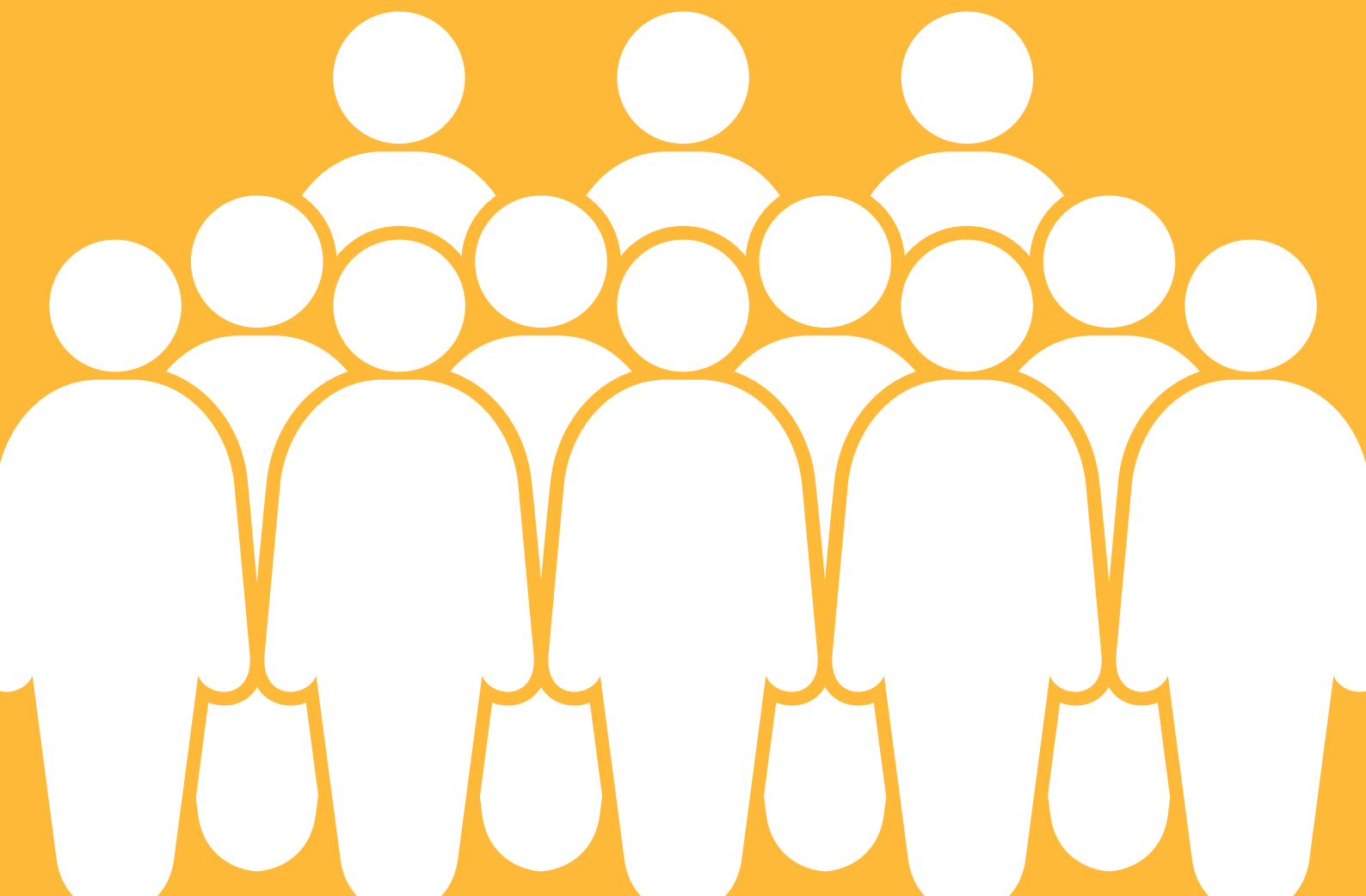

Pwy yw pobl Tywyn?

Mae 7,485 yn byw yn ardal Tywyn - sef tua 6% o boblogaeth Gwynedd.

Mae disgwyl bydd poblogaeth Tywyn yn tyfu dros y blynyddoedd nesaf. **Mae ffigyrau yn awgrymu bydd tua 7,744 yn byw yn Nhywyn erbyn 2043, cynnydd o 4% ers 2019.** Mae cynnydd uwch o 6%, yn cael ei ragweld yng Ngwynedd.

Yn Nhywyn, disgwylir gweld y cynnydd canrannol mwyaf o 17% yn y boblogaeth 75 oed a hŷn. Mae hyn yn is na'r rhagolygon ar gyfer Gwynedd, lle mae disgwyl y bydd tua 42% yn rhagor o bobl dros 75 yn byw yn y sir erbyn 2043.

Mae disgwyl gweld cynnydd o 16% yn y boblogaeth o dan 15 oed, sydd yn uwch na'r amcan gynnydd o 3% yng Ngwynedd ar gyfer y grŵp oedran yma.

Iaith

Yn ôl canlyniadau Cyfrifiad 2011, **mae 48% o bobl ardal Tywyn yn gallu siarad Cymraeg,** sy'n is na chanran Gwynedd (65%) ond yn uwch na Chymru, sef 19%.

Mae'r ffigwr wedi gostwng dros y degawdau diwethaf o'i gymharu â 59% yn 1981. Mae'r gostyngiad yma o tua 10% yn debyg i weddill Gwynedd sydd wedi gostwng o 76% i 65% dros yr un cyfnod.

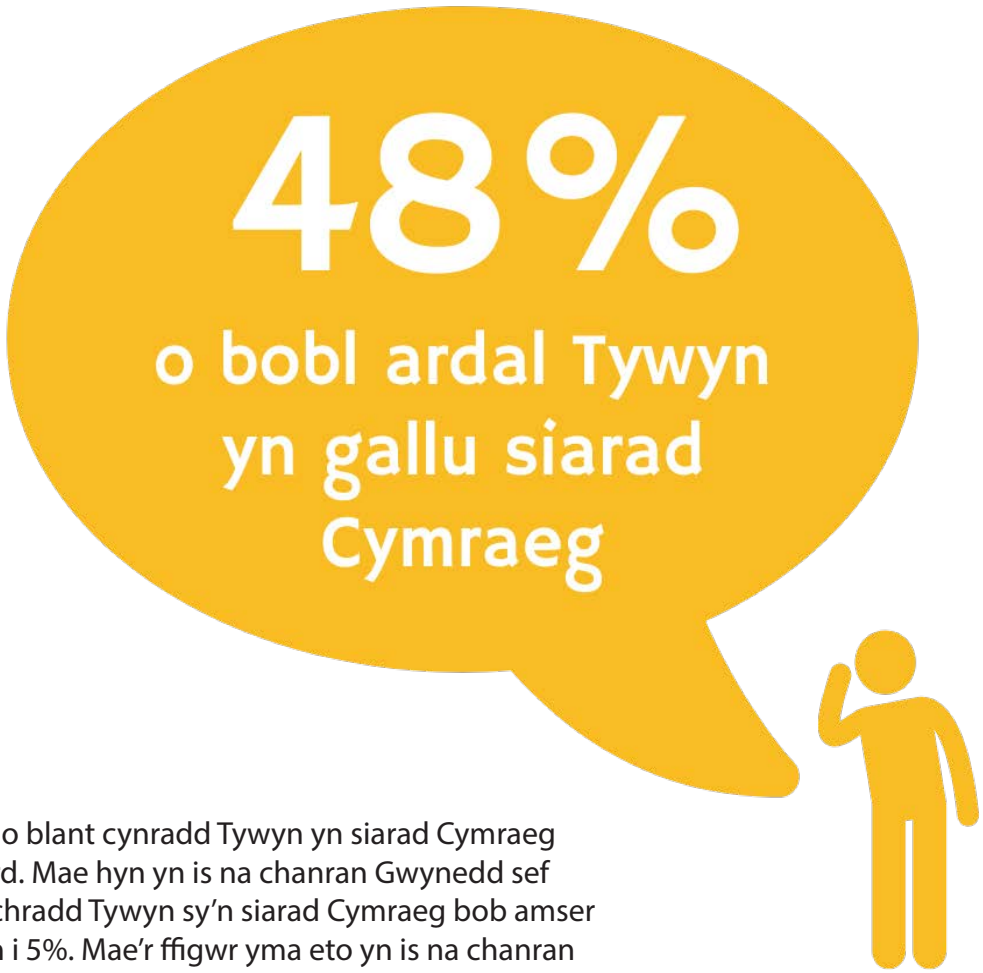

Yn ôl holiadur o 2019 mae 7% o blant cynradd Tywyn yn siarad Cymraeg bob amser neu yn aml ar yr iard. Mae hyn yn is na chanran Gwynedd sef 64%. Mae'r canran o blant uwchradd Tywyn sy'n siarad Cymraeg bob amser neu yn aml ar yr iard yn disgyn i 5%. Mae'r ffigwr yma eto yn is na chanran Gwynedd (42%).

AMGYLCHEDDOL

Pa mor wyrdd yw'r ardal?

Mae tipio anghyfreithlon yn is yng Ngwynedd na gweddill Cymru - gyda 5.1 achos o dipio i bob 1000 o'r boblogaeth o gymharu â 10.6. Mae cynnydd wedi bod yn y nifer o achosion o dipio anghyfreithlon a gofnodwyd yng Ngwynedd o 529 yn 2014/15 i 633 yn 2019/20.

Yng Ngwynedd mae cynnydd wedi ei weld yn y canran o wastraff trefol sydd wedi'i anfon i'w ailddefnyddio, ailgylchu neu gompostio o 59% yn 2014/15 i 67% yn 2020/21. Yn 2014/15 roedd y canran ychydig is na chanran Cymru, ond erbyn 2020/21 mae canran Gwynedd a Chymru yn debyg iawn.

Pa mor lân yw'n strydoedd?

Mae glendid strydoedd yn cael ei archwilio yn flynyddol gan Cadw Cymru'n Daclus.

Yn 2019/20 cafod 142 stryd yng Ngwynedd ei archwilio, ac roedd 95% o safon glendid uchel neu dderbyniol, hynny yw, Gradd B neu uwch. Mae'r canran yma yn debyg iawn i'r hyn ag oedd yn 2015/16.

O'r 13 o strydoedd yn ardal Tywyn a'u harchwiliwyd gan y mudiad yn 2019/20, fe wnaeth 100% o'r rhain dderbyn Gradd B. Mae'r canran yma yr un fath a'r canran a gafodd Gradd B neu uwch yn 2015/16.

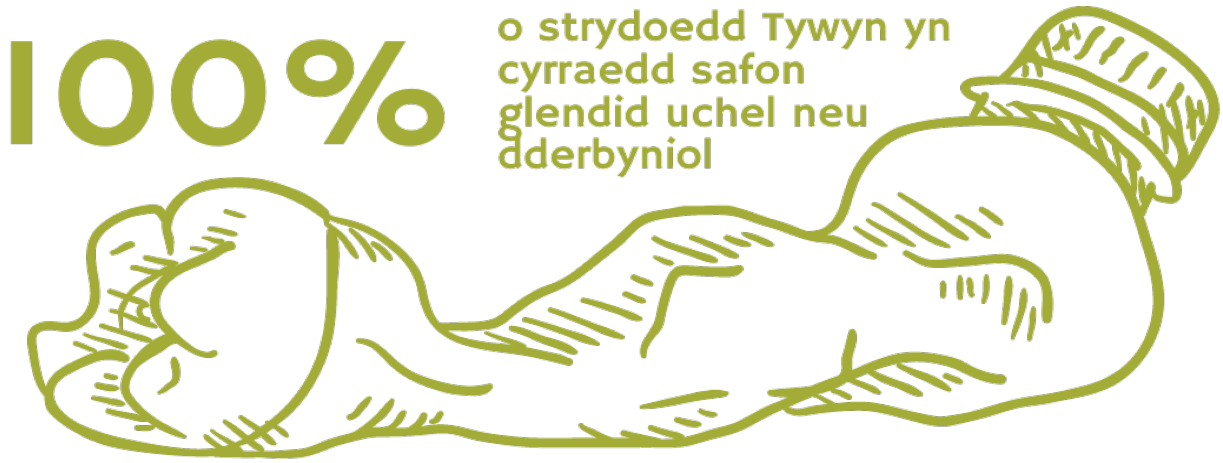

Mae 78% o ymatebwyr ymgynghoriad baw cŵn o Tywyn yn teimlo ei fod yn broblem yn eu hardal, mae hyn yn is na'r 81% o'r un farn yng Ngwynedd.

Newid hinsawdd a llifogydd

Mae'r argyfwng yn yr hinsawdd a natur yn brif heriau sy'n wynebu cenedlaethau'r dyfodol. Dros y ganrif ddiwethaf, mae'r tymheredd wedi cynyddu, mae lefelau'r môr wedi codi, ac mae patrymau tywydd wedi newid yn sylweddol.

Gyda chyfran lawer uwch o arfordir o'i chymharu â siroedd eraill yng Nghymru, gwelir effaith penodol newid hinsawdd ar gymunedau. **Yng Ngwynedd, mae 11,285 o eiddo mewn perygl o lifogydd ar hyn o bryd.**

Mae Fairbourne a Thywyn, sydd o fewn ffiniau ardal llesiant Tywyn, wedi ei hadnabod fel cymunedau sy'n wynebu risg uchel o lifogydd. Wrth i'r hinsawdd newid, rhagwelir y bydd yr ardaloedd hyn, fel llawer o gymunedau eraill ledled Cymru, yn wynebu stormydd a glawiad trwm yn fwy aml, yn ogystal â chynnydd yn lefel y môr.

11,285 o dai Gwynedd mewn perygl o lifogydd

Awyr iach

Mae crynodiad NO2 yn un modd o fesur ansawdd aer, ac mae'n cael ei gyfleu fel microgramau (µg) cyfartalog am bob m3. Yn 2019 roedd mesur cyfartalog o 4.8 µg/m^3 NO2 mewn lleoliadau anheddau preswyl yng Ngwynedd. Roedd hyn llawer is na mesur cyfartalog Cymru o 9.2 µg/m^3.

CYMDEITHASOL

Iechyd da?

Yn ardal Tywyn yn 2020-2021 roedd amser ymateb ambiwlans ar gyfer galwad 'coch', hynny yw y math mwyaf difrifol, ar gyfartaledd 14:29 munud. Mae amser Tywyn wedi codi dros y blynyddoedd diwethaf o 11:46 munud yn 2018-2019 a 11:43 munud yn 2019-2020.

Mae amser teithio cyhoeddus a preifat dwyffordd i *feddygfa* yn uwch yng Ngwynedd na Chymru, gydag amser cyfartalog o 54 munud a 11 munud i gymharu gyda 40 munud a 7 munud. Mae hyn hefyd yn wir ar gyfer teithio i *fferyllfa* lle mae teithio dwyffordd cyhoeddus cyfartalog yn cymryd 53 munud a preifat 11 munud, i gymharu gyda 38 munud a 7 munud ar gyfer Cymru.

Mae amrywiaeth o fewn amser teithio yn ardal Tywyn, lle mae amseroedd cyfartalog Aberdyfi, Bryn-crug, Llanfihangel a Llangelynnin yn hirach na Gwynedd, tra bod amseroedd Tywyn 1 a Tywyn 2 yn is.

Roedd pryderon am ddarpariaeth iechyd yn un o brif themâu a gododd yn ystod sgyrsiau gyda grwpiau a mudiadau Tywyn. Roedd materion fel pellter at wasanaethau brys ac ysbytai, diffyg doctoriaid yn lleol a dim darpariaeth gofal i bobl hŷn yn cael effaith negyddol ar y ffordd yr oeddent yn teimlo am yr ardal.

> "Y gwasanaeth iechyd! Dim A&E yn Nhywyn, a thaith 80 milltir (yno ac yn ôl) i Aberystwyth mewn argyfwng."
> (Cyngor Cymuned Llanegryn, Ardal Ni 2035)

Mae ffigyrau iechyd poblogaeth bellach ar gael ar gyfer Gwynedd, i roi syniad o gyflwr a phatrymau iechyd y sir.

Yn ôl y ffigyrau diweddaraf mae disgwyliad oes dyn adeg ei eni yng Ngwynedd yn 79.5 oed, tra bod disgwyliad oes merch adeg ei geni yn 83.1 oed. Mae hyn ychydig yn uwch na ffigyrau Cymru lle bod disgwyliad oes dyn adeg ei eni yn 78.3 a merch 82.1.

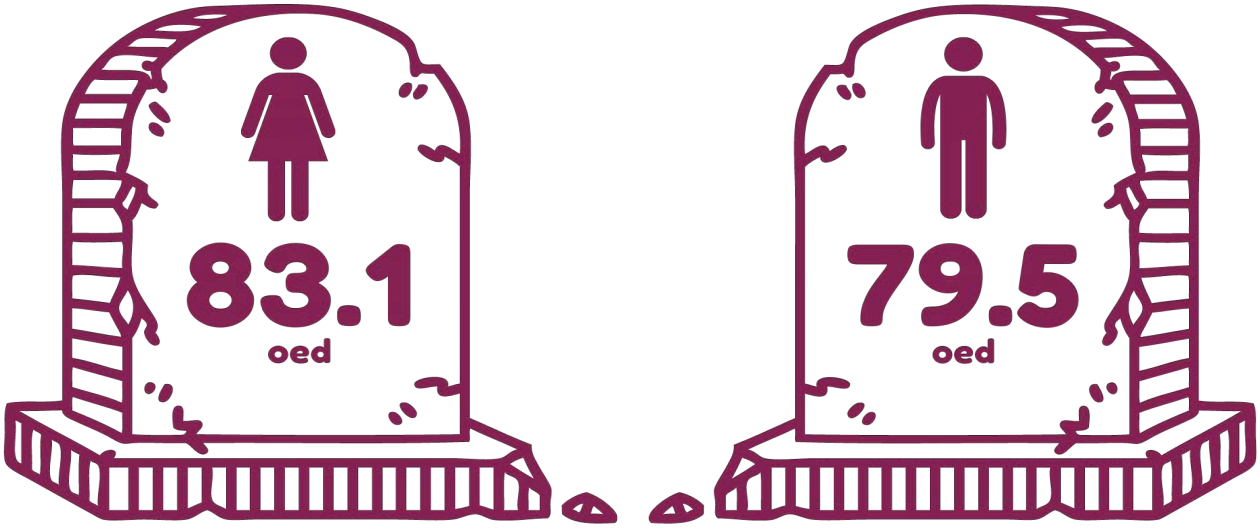

Yn ôl ffigyrau 2017/18-2019/20, mae 38% o oedolion 16 i 64 gyda phwysau iach yng Ngwynedd. Mae hyn mwy neu lai yr un fath a ffigwr Cymru gyfan. Mae'r ffigwr hyn yn codi i 41% mewn oedolion 65 oed a hŷn yng Ngwynedd, sydd yn uwch na chanran Cymru o 38%.

Ffactorau eraill sy'n effeithio ar ein hiechyd yw ysmygu ac yfed alcohol. **Mae 11% o bobl 16 oed neu'n hŷn yn dweud eu bod yn ysmygu,** sef un o ffigyrau isaf siroedd Cymru, ac mae 16% o bobl yn yfed mwy na 14 uned o alcohol yr wythnos. Mae'r ddau ffigwr yma yn is na ffigwr Cymru gyfan, lle mae 17% yn ysmygu a 19% yn yfed mwy na'r canllawiau.

Mewn arolwg yn 2018/19 a 2019/20 nododd 31% o oedolion Gwynedd eu bod wedi bwyta o leiaf 5 dogn o lysiau a ffrwythau'r diwrnod blaenorol, uwch na lefel Cymru gyfan o 24%.

Mae iechyd meddwl yn rhan bwysig o lesiant ac iechyd. Mae data gan Iechyd Cyhoeddus Cymru o 2018-19 yn nodi lles meddyliol ymysg oedolion (16 a hŷn) ar ffurf sgoriau safonedig oed. 52.9 yw sgôr Gwynedd sydd ychydig yn uwch na sgôr Cymru, sef 51.4.

Mae data gan Arolwg Cenedlaethol Cymru ar gyfer 2018/19-2019/20 yn nodi fod 8% o oedolion Gwynedd gydag anhwylderau'r meddwl, canran ychydig bach yn is na weddill Cymru (10%).

Iechyd plant a pobl ifanc

Mae ystadegau iechyd sbesiffig ar gyfer plant Gwynedd hefyd ar gael.

Mae canran y genedigaethau unigol byw gyda phwysau geni isel ychydig yn is yng Ngwynedd na Chymru, sef 5% i gymharu gyda 6%.

Yng Ngwynedd, mae canran yr holl blant wedi eu himiwneiddio'n llawn yn ôl yr amserlen erbyn pedair oed wedi cynyddu ychydig o 88% yn 2017 i 91% yn 2019. Mae hyn yn uwch na lefelau Cymru lle'r oedd 88% wedi eu himiwneiddio'n llawn yn 2019.

Mae 31% o blant 4-5 oed dros eu pwysau neu yn ordew – sy'n uwch na ffigwr Cymru o 27%.

Yn ôl data o 2017/18 mae tua 9% o blant 11-16 oed Gwynedd yn yfed alcohol a 3% yn ysmygu.

Yng Ngwynedd, mae cyfradd beichiogi merched yn eu harddegau sydd o dan 18 oed yn 16.6 fesul 1000 o ferched 15-17 oed , sy'n ostyngiad ers yr asesiad llesiant diwethaf. Mae hyn ychydig yn is na ffigyrau Cymru gyfan, sef 18.9. Mae'r ffigwr yma hefyd wedi gostwng ers yr asesiad llesiant diwethaf.

Cadw'n ddiogel

Mae cyfradd troseddau Tywyn fesul 1,000 o'r boblogaeth 16 a hŷn wedi cynyddu ychydig rhwng 2018 a 2020, o 54 i 59. Mae hyn yn uwch nag oedd yn yr asesiad llesiant diwethaf yn 2015, gyda'r ffigwr yn 35 bryd hynny.

Yng Ngwynedd, mae 55% yn teimlo'n ddiogel iawn a 34% yn teimlo'n eithaf diogel yn yr ardal leol ar ôl iddi dywyllu. Yn ogystal mae 89% yn teimlo'n ddiogel iawn a 10% yn teimlo yn eithaf diogel yn y cartref ar ôl iddi dywyllu yng Ngwynedd. Mae mwy o bobl yn teimlo yn ddiogel iawn yn eu hardal leol neu yn y cartref ar ôl iddi dywyllu yng Ngwynedd na Chymru gyfan.

Yn ystod sgyrsiau Ardal Ni 2035, roedd y grwpiau a'r mudiadau yn adnabod fod Tywyn yn ardal ddiogel a saff, ac yn un o'r brif nodwedd oedd yn gwneud yr ardal yn le da i fyw.

Ar gyfartaledd rhwng 2017/18-2019/20, roedd 2 achos tân bwriadol y flwyddyn yn ardal Tywyn, a 17 achos tân damweiniol. Mae'r ddau ffigwr yma yr un fath a nodwyd yn yr asesiad llesiant diwethaf.

19 achos tân yn ardal Tywyn

Yng Ngwynedd, roedd 113 achos tân bwriadol y flwyddyn a 335 achos tân damweiniol dros yr un cyfnod. Mae'r ffigwr achos tan bwriadol yn uwch na'r nifer nodwyd yn yr asesiad llesiant diwethaf tra bod y ffigwr achos tan damweiniol yn is.

Cadw mewn cysylltiad

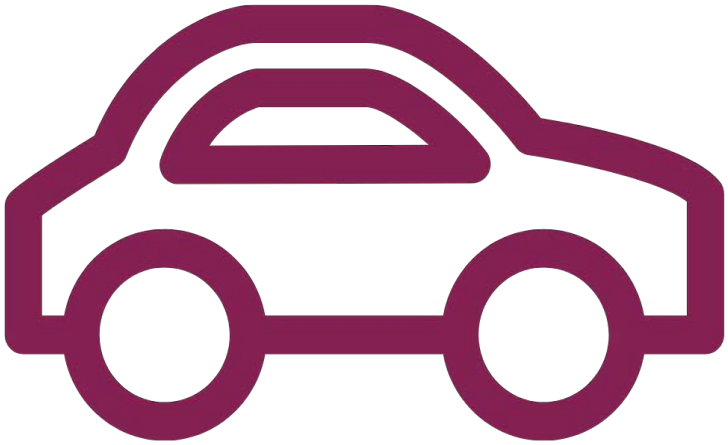

81% o gartrefi gyda char neu fan ardal Tywyn

Mae gan 81% o gartrefi yn ardal Tywyn gar neu fan, sy'n uwch na'r ffigwr ar gyfer Gwynedd, sef 79% a 77% ar gyfer Cymru gyfan.

Mae amser teithio cyhoeddus a preifat dwyffordd i siop fwyd yn uwch yng Ngwynedd na Chymru gyfan, gydag amser cyfartalog o 40 munud a 6 munud i gymharu gyda 32 munud a 4 munud.

Mae amrywiaeth o fewn ardal Tywyn, ac mae amser teithio cyhoeddus cyfartalog ardal Tywyn 2 yn un o'r isaf yn y sir, tra fod amser teithio cyfartalog preifat Aberdyfi, Bryn-crug, a Llanfihangel yn un o'r hiraf.

Mae ffigyrau o 2019 yn dangos fod gan Wynedd ganran uwch o ddiffyg argaeledd canrannol band eang ar 30Mb/e na Chymru gyfan, sef 12% i gymharu gyda 7%.

Mae 16% o bobl Wynedd yn unig, o'i gymharu â 15% sydd yn unig ar draws Cymru gyfan.

Helpu'n gilydd

Yn ôl ffigyrau'r Cyfrifiad yn 2011, mae 13% o'r boblogaeth yn ardal Tywyn yn rhoi o leiaf un awr yr wythnos o ofal di-dâl. Mae'r ffigwr yma yn debyg i ardaloedd eraill Gwynedd a Chymru.

Mae'r canran o bobl sy'n gwirfoddoli yng Ngwynedd wedi codi ychydig bach o 31% yn 2016 i 33% yn 2019, sy'n uwch na chanran Cymru, sef 26%. Mae'n debyg fod Covid-19 wedi golygu cynnydd yn y nifer sy'n gwirfoddoli, fodd bynnag, nid oedd data fesul ardal ar gael.

Yn ôl grwpiau a mudiadau Tywyn, ysbryd a chyfeillgarwch y gymuned yw'r prif beth sy'n gwneud yr ardal yn le da i fyw. (Ardal Ni 2035)

"Ymdeimlad cryf iawn o gymuned yma, a chefnogaeth gan bobl i'w gilydd."
(Siambr Twistiaeth a Masnach Rhanbarth Tywyn, Ardal Ni 2035)

ECONOMAIDD

Twristiaeth

Gan gynnwys AirBnB, mae 1,643 o fusnesau llety ymwelwyr ym Meirionnydd, sef tua 42% o'r cyfanswm ar gyfer Gwynedd yn 2019.

Yn ardal Tywyn, amcangyfrifir bod 17,964 o wlâu llety ymwelwyr. Mae hyn yn cynrychioli tua 13% o gyfanswm y gwelyau llety ymwelwyr yng Ngwynedd.

O fewn ardal llesiant Tywyn, mae Aberdyfi a Tywyn wedi ei adnabod gan y Cyngor fel dau o 18 prif gyrchfan twristiaeth y sir.

1,643 o fusnesau llety ymwelwyr yn Meirionnydd

Tai ac ail gartrefi

Yn 2020, roedd canolrif pris tŷ yn ardal Tywyn yn £168,500, sy'n gynnydd o £23,500 ers yr asesiad diwethaf yn 2015.

Mae canolrif incwm teuluoedd Tywyn tua £25,968 ac mae angen o leiaf £36,068 i fforddio prynu tŷ pris lefel mynediad i'r farchnad. Mae hyn yn golygu bod 67% o aelwydydd Tywyn wedi eu prisio allan o'r farchnad, sydd ymysg yr uchaf o holl ardaloedd y sir. Mae'n uwch na chanran Gwynedd, sef 59% a chanran Cymru, sef 56%. Fodd bynnag, mae'n debyg nad yw ffigyrau 2020 yn dangos llawn effaith y pandemig ar brisiau tai yr ardal, ac bydd yr rhain yn cael ei diweddaru pan fydd y data ar gael.

Yn ystod sgyrsiau yn Nhywyn amlygwyd pryderon am y diffyg tai fforddiadwy ac addas i bobl leol. Yn ôl grwpiau, mudiadau a sefydliadau Tywyn nid yw'r stoc dai presennol yn ateb anghenion bobl leol, gyda phrisiau tai bellach yn llawer rhy uchel ac yn amhosib i bobl ifanc lleol eu prynu. (Ardal Ni 2035)

"Dim digon o dai addas a rhesymol i bobl ifanc. Gan nad oes gwaith gwerth cymharol uchel iddyn nhw, does dim cyflog i warantu medru prynu tai."
(Cyngor Cymuned Llanfihangael y Pennant, Ardal Ni 2035)

Beth yw gwaith pobl Tywyn?

Mae data'r Cyfrifiad 2011 yn dangos bod 29% o bobl sydd mewn gwaith, ond heb unrhyw gymhwyster, yn gweithio yn y galwedigaethau elfennol yn ardal Tywyn e.e. gweithio mewn ffatri, casglu gwastraff, glanhau, gweithio ar fferm. Yn gyffredinol, mae mwy o bobl sydd heb unrhyw gymhwyster yn gweithio yn y galwedigaethau elfennol nag unrhyw alwedigaeth arall ar draws Gwynedd. Hefyd o ran y rhai sydd heb gymhwyster, mae gan ardal Tywyn y canran uchaf sy'n gweithio fel rheolwyr a chyfarwyddwyr (15%).

O holl bobl Tywyn sydd mewn gwaith, y crefftau medrus sy'n cyflogi'r mwyaf o weithwyr – sef 23%. Mae hyn yn batrwm ar draws Gwynedd ac Ynys Môn. Mae'r 34% o bobl sydd â chymhwyster gradd neu gyfatebol yn gweithio yn y maes proffesiynol, mae hyn yn debyg i weddill Gwynedd a Chymru. . Nid oes data dibynadwy ar gael am feysydd gwaith fesul ardal leol wedi 2011, a gwelir felly bwlch data sylweddol.

£361 canolrif cyflog wythnosol

Cyflog

Mae canolrif cyflog wythnosol yn etholaeth Dwyfor Meirionnydd (y mae ardal Tywyn yn rhan ohoni) tua £361 yr wythnos, sydd 7% yn is na Gwynedd gyfan (£386 yr wythnos), a 19% yn is na Chymru gyfan (£469 yr wythnos).

Mae cyflogau merched 19% yn llai na chyflog dynion yn yr ardal. Mae'r bwlch yma rywfaint yn llai na'r bwlch ar draws Gwynedd gyfan, lle mae cyflogau merched 32% yn llai na chyflog dynion.

Roedd diffyg swyddi cyflog uchel lawn amser yn un o'r prif bryderon yn Tywyn, ac yn cael ei nodi fel un o'r prif bethau oedd ddim yn dda am yr ardal gan grwpiau a mudiadau lleol. (Ardal Ni 2035)

Diweithdra

Mae 75% o drigolion Gwynedd sydd rhwng 16 a 64 oed mewn gwaith neu addysg, sydd ychydig yn is na chanran Cymru sef 76%.

Ar gyfartaledd, roedd canran y bobl 16-64 oed a hawliodd Lwfans Ceisio Gwaith yn ardal Tywyn rhwng Tachwedd 2020 a Hydref 2021 yn 4.4%, sy'n debyg i ganran Gwynedd am yr un cyfnod (4.5%) ac yn is na chanran Cymru, sef 5.3%.

Mae'r ffigwr yn amrywio yn fawr o fis i fis gyda'r canran uchaf fis Chwefror 2021 (5.7%) a'r isaf yn Hydref 2021 (3.1%). Mae'n debyg fod hyn o ganlyniad i effaith gyfnod clo Covid-19 ar ddechrau 2021.

Busnesau

61%

o gwmnïau yn goroesi 3+ blwyddyn

Yn 2020, roedd cyfanswm o 4,380 o fusnesau wedi cofrestru yng Ngwynedd.

Mae cyfradd busnesau newydd sy'n cychwyn yng Ngwynedd yn is nag Ynys Môn, Gogledd Cymru a Chymru.

Fodd bynnag, mae 61% o gwmnïau yng Ngwynedd yn aros mewn busnes am o leiaf tair blynedd neu fwy. Mae hyn yn uwch na Chymru sydd ar 54%. Mae'r gyfradd o'r busnesau sy'n methu hefyd yn is yng Ngwynedd i gymharu ag Ynys Môn, Gogledd Cymru a Chymru.

Sgiliau am oes

O 2018/19 mae Llywodraeth Cymru wedi cyflwyno set newydd o fesurau perfformiad sy'n cynnwys y sgôr pwyntiau Llythrennedd, y sgôr pwyntiau Rhifedd a'r sgôr pwyntiau Gwyddoniaeth. Mae hyn yn ei gwneud hi'n anodd cymharu o flwyddyn i flwyddyn dros y blynyddoedd diwethaf ac nid oes dadansoddiad fesul sir ers 2018/19.

Fodd bynnag, mae ffigyrau ar gael am y nifer o adawyr ysgol blwyddyn 11 y gwyddys sydd ddim mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant (NEET). Yng Ngwynedd mae'r ganran am 2020 yn 1.2%, sy'n is na ffigwr Cymru gyfan sef 1.7%.

Yr arian yn ein poced

Mae incwm sydd ar gael i'w wario ar ôl costau talu am gartref a threthi gan bobl yng Ngwynedd, yn £15,941 y pen y flwyddyn, sydd yn £1,322 yn llai na Chymru gyfan.

Yn ardal Tywyn, mae 12% o ddisgyblion ysgol gynradd yn hawlio prydau ysgol am ddim i gymharu â 14% Gwynedd. Erbyn i ddisgyblion gyrraedd ysgol uwchradd, mae'r ffigwr yn gostwng rhywfaint i tua 11%, sydd hefyd yn is na 12% ar gyfer Gwynedd.

Yn ôl ffigyrau cyn-bandemig, mae 20% o aelwydydd yn ardal Tywyn mewn tlodi tanwydd. Mae hyn yn cymharu â 21% ar gyfer Gwynedd gyfan a 14% ar gyfer Cymru.

Fodd bynnag, gyda'r cynnydd diweddar mewn prisiau tanwydd mae'r ffigwr hwn yn debygol o fod yn llawer uwch na'r amcangyfrif yn 2018, ond yn anffodus roedd dod o hyd i ddata dibynadwy yn y maes hwn yn broblem.

DIWYLLIANNOL

Cadw'n heini

Yn ôl Arolwg Chwaraeon Ysgol ddiweddaraf Chwaraeon Cymru mae nifer tebyg o blant Gwynedd yn cymryd rhan mewn chwaraeon a sydd ar draws Cymru.

49%

o blant yn cymryd rhan mewn chwaraeon 3+ gwaith yr wythnos

Yn 2018, roedd 49% o blant Gwynedd yn cymryd rhan mewn gweithgaredd chwaraeon tri neu fwy o weithiau yr wythnos – mae hyn yn cymharu â 48% yng Nghymru. Mae 66% o ddisgyblion Gwynedd yn cymryd rhan mewn chwaraeon cymunedol tu allan i'r ysgol o leiaf un waith yr wythnos, tebyg i'r 65% yng Nghymru.

Yn 2019 roedd 33% o oedolion yn dweud eu bod yn cymryd rhan mewn gweithgareddau chwaraeon deirgwaith neu fwy yr wythnos i gymharu gyda 32% yng Nghymru.

Mae amser teithio cyhoeddus a preifat dwyffordd i gyfleuster chwaraeon yn uwch yng Ngwynedd na Chymru, gydag amser cyfartalog o 71 munud a 12 munud i gymharu gyda 55 munud a 10 munud yn y drefn honno.

Amser hamdden

Mae amser cyfartalog teithio dwyffordd cyhoeddus a preifat i lyfrgell gyhoeddus yn uwch yng Ngwynedd na Chymru gyfan, gydag amser cyfartalog o 61 munud a 15 munud i gymharu gyda 45 munud a 10 munud.

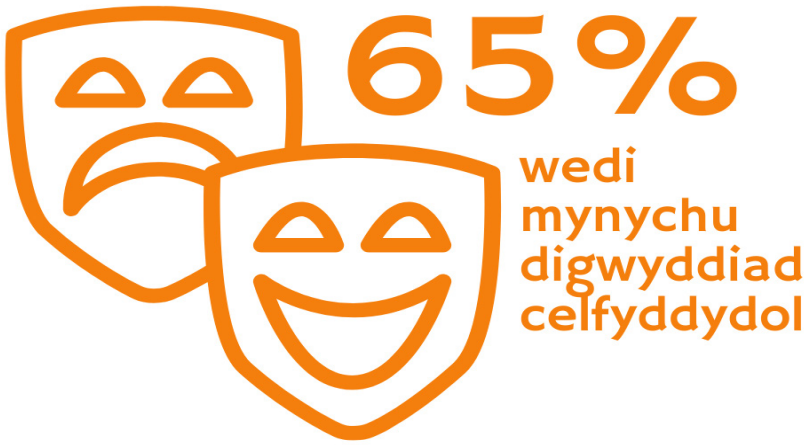

Mae ffigyrau amser hamdden ar gael ar gyfer y cyfnod cyn y pandemig. **Yn ôl arolwg o 2019/20 roedd 65% o oedolion yng Ngwynedd yn dweud eu bod wedi mynychu digwyddiad celfyddydol yn ystod y flwyddyn** a 38% wedi ymweld ag amgueddfa. Mae'r ddau ffigwr yma wedi cynyddu ychydig ers yr asesiad diwethaf. Yn 2016/17 roedd 47% wedi ymweld â llefydd hanesyddol, lleihad ers yr asesiad diwethaf.

Mae effaith y pandemig ar y celfyddydau a diwylliant yn amlwg, gyda theatr a sinemau yn gorfod cau dros gyfnod y clo a chyfyngiadau yn y niferoedd oedd yn cael mynychu digwyddiad wedi hynny. Fodd bynnag, nid oedd ffigurau dibynadwy fesul ardal leol i fesur hyn ar gael.

Mannau gwyrdd

Mae cysylltiad rhwng llesiant diwylliannol a threulio amser mewn mannau gwyrdd a natur, ac mae agosatrwydd at fan gwyrdd naturiol yn un ffurf o asesu amgylchedd ffisegol ardal.

Mae sgôr ar gyfer agosatrwydd at Fan Gwyrdd Naturiol Hygyrch yr un fath ar gyfer Gwynedd a Chymru gyfan, sef 77%. O fewn ardal Tywyn, mae sgoriau Tywyn 1, Tywyn 2, Aberdyfi, Bryn-crug, Llanfihangel yn uwch na sgôr Gwynedd.

Roedd yr amgylchedd ac agosatrwydd at atyniadau naturiol, er enghraifft, y mynyddoedd a chefn gwlad yn un o'r prif bethau oedd grwpiau a mudiadau yn gwerthfawrogi am Tywyn. (Ardal Ni 2035)

> "Nunlle gwell i fyw gyda'r môr a mynyddoedd yn ogystal â bod yn Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol (AHNE)."
> (Cyngor Tref Tywyn, Ardal Ni 2035)

AM FWY O WYBODAETH...

www.LlesiantGwyneddaMon.org
post@llesiantgwyneddamon.org
01766 771000
Gofynnwch am Rheolwr Rhaglen Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd ac Ynys Môn

ASESIAD LLESIANT GWYNEDD A MÔN
Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn

2021